

Основи теорії держави

**Історія розвитку
держави та права**

План уроку:

- **Держава та її ознаки.**
- **Функції держави.**
- **Причини виникнення держави.**
- **Теорії походження держави.**
- **Історичні типи держав та їх характеристика.**
- **Перспективи розвитку держави та права.**

Держава та її ознаки

- Держава – це особлива форма організації політичної влади в соціально неоднорідному суспільстві, за допомогою якої забезпечується управління загальносуспільними справами, його цілісність та безпека.
- Ознаки держави:
 - територія;
 - населення;
 - механізм держави: державні органи, державні підприємства, державні установи;
 - державний суверенітет;
 - правові норми;
 - апарат примусу;
 - грошова і податкова система.

Функції держави

Внутрішні

Сприяння розвитку економіки;
Підтримання безпеки довкілля;
Соціальний захист відповідних верств населення;
Створення системи охорони здоров'я;
Розвиток системи освіти;
Забезпечення правопорядку, захист прав і свобод людини

Зовнішні

Підтримання зовнішньополітичних відносин з іншими державами та міжнародними організаціями;
Міжнародна торгівля;
Гарантування національної безпеки;
Культурний обмін;
Боротьба з міжнародним тероризмом та злочинністю

Теорії походження держави:

Назва	Автор	Суть
Теологічна	А.Блаженний, Ф.Аквінський	Держава – результат Божого творіння.
Патріархальна	Конфуцій, Арістотель, Філмер	Держава – результат розвитку шлюбу та сім'ї, влада монарха-продовження влади батька
Договірна	Ж.Руссо, О.Радищев	Держава – результат угоди між людьми про спільне вирішення суперечностей.

Психологічна	Л.Петражицький, Г.Тард	Держава – результат особливостей людської психіки
Теорія насильства	Є.Дюринг, Л.Гумплович	Держава – результат завоювання одним народом іншого
Марксистська	К.Маркс, Ф.Енгельс, В.Ленін	Держава – результат появи приватної власності та класового поділу
Космічна		Держава – результат втручання інопланетних цивілізацій

Органічна

Г.Спенсер

**Держава – продукт
природного розвитку**

Історичні типи держав

Критерії	Тип держави
Домінуючі інтереси	<i>Рабовласницька: рабовласників</i>
Форма правління	Переважно монархія
Ставлення до права	Звичаєве право, захищає інтереси рабовласників
Методи управління	Переважно насильство
Статус особи	Залежить від майнового становища особи, раби не мають ніяких прав

Домінуючі інтереси	<i>Феодальна:</i> інтереси феодалів
Форма правління	Переважно монархія
Ставлення до права	Панування канонічного (церковного) права
Методи управління	Система "сюзерен-васал" в стосунках між феодалами і позаекономічний примус щодо залежного населення
Статус особи	Станова організація суспільства, наділення феодалів усіма правами, монополія феодалів на засоби виробництва та владу

Домінуючі інтереси	Буржуазна: інтереси власників засобів виробництва (буржуазії)
Форма правління	Поширена республіка
Ставлення до права	Право – засіб забезпечення вільної конкуренції та обмеження втручання держави в сферу приватного бізнесу
Методи управління	Поєднання насильства та економічного примусу
Статус особи	Принцип формальної рівності громадян перед законом, скасування спадкових привілеїв

Домінуючі інтереси	<i>Соціалістична:</i> Формально - інтереси пролетаріату, реально - компартії
Форма правління	Республіка
Ставлення до права	Нігілістичне ставлення, спроби ототожнити його з політичною доцільністю
Методи управління	Репресії, методи позаекономічного примусу, ідеологічний тиск
Статус особи	Проголошення принципу фактичної рівності людей, численні порушення прав людини

Домінуючі інтереси	<i>Сучасний тип:</i> Інтереси всього суспільства і кожної людини
Форма правління	Республіка, монархія
Ставлення до права	Право – мірило свободи, рівності та справедливості, а не як засіб примусу
Методи управління	Правові, іноді насильницькі
Статус особи	Визнання пріоритету прав і свобод особи, їх гарантованість та захищеність державою

Перспективи розвитку держави і права

- *Напрямки футурології:*
 - *апологетичний* (теорія постіндустріального, інформаційного суспільства): поліпшення та оновлення існуючого західного типу держави;
 - *реформістський* (теорія конвергенції): синтез кращих рис капіталістичного та соціалістичного типів держави;
 - *радикальний* (теорія катаклізму): загибель сучасного типу держави внаслідок глобальної катастрофи, створення нового типу на основі демілітаризації, екологізації, гуманізації